

Шубалий О.М.,
д.е.н., доцент,
завідувач кафедри економіки,
Луцький національний технічний університет

Косінський П.М.,
аспірант кафедри економіки,
Луцький національний технічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ВИРОБНИЦТВ НА БАЗІ МІСЦЕВИХ ПРИРОДНО-РЕСУРСНИХ КОМПЛЕКСІВ

Анотація. У статті розкрито роль та завдання переробних виробництв на базі місцевих природно-ресурсних комплексів, визначено важливість їх розвитку. Здійснено аналіз діяльності переробної промисловості Волинської області за останні роки на основі офіційно оприлюднених статистичних даних. Проведено аналіз структури переробної промисловості Волинської області, на основі якого визначено, що пріоритетними галузями економічної діяльності є харчова промисловість, машинобудування та деревообробна промисловість. Установлено, що переробна промисловість області не працює на повну потужність та не є досить розвиненою. Виявлено проблеми розвитку переробних виробництв на базі місцевих природно-ресурсних комплексів, основною з яких є недостатні капіталовкладення як із боку держави, так і з боку органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: природні ресурси, природно-ресурсні комплекси, переробні виробництва, переробні

підприємства, промислова продукція, промисловість, переробна промисловість.

Постановка проблеми. Наявність природних ресурсів та підприємств, що займаються їх переробкою на території певного регіону, має велике значення для місцевого населення, а також для поліпшення національної економіки та соціального становища в державі.

У статті підкреслено необхідність розвитку переробних виробництв на базі місцевих природно-ресурсних комплексів, виділено основні проблеми їх розвитку, висвітлено проблему вдосконалення системи стимулювання розвитку переробних виробництв на національному та регіональному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковими дослідженнями економічних проблем розвитку природно-ресурсної сфери, розвитку переробних виробництв та їх економічного стимулювання займалися такі вітчизняні вчені: Н. Василік, В. Голян, Б. Данилишин, О. Маслак, В. Ситник, А. Фаїзов, О. Шубалий та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності розвитку переробних виробництв на базі природно-ресурсних комплексів для поліпшення загального соціально-економічного стану регіону та визначенні проблем, що гальмують їх розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Переробні підприємства, що здійснюють свою діяльність на базі місцевих природно-ресурсних комплексів, сприяють задоволенню потреб населення регіону в необхідних товарах (послугах), роблячи їх доступними у фізичному та економічному сенсі (рис. 1).

Отже, основним завданням діяльності підприємств переробної промисловості є забезпечення споживчих потреб населення відповідного регіону та збільшення його експортного потенціалу [1].

Волинська область має вдале географічне розташування, адже на її території спостерігається наявність різноманітних природних ресурсів, що становить потенціал для її розвитку.

Створення та розвиток переробних підприємств навколо сировинних зон мають свої переваги:

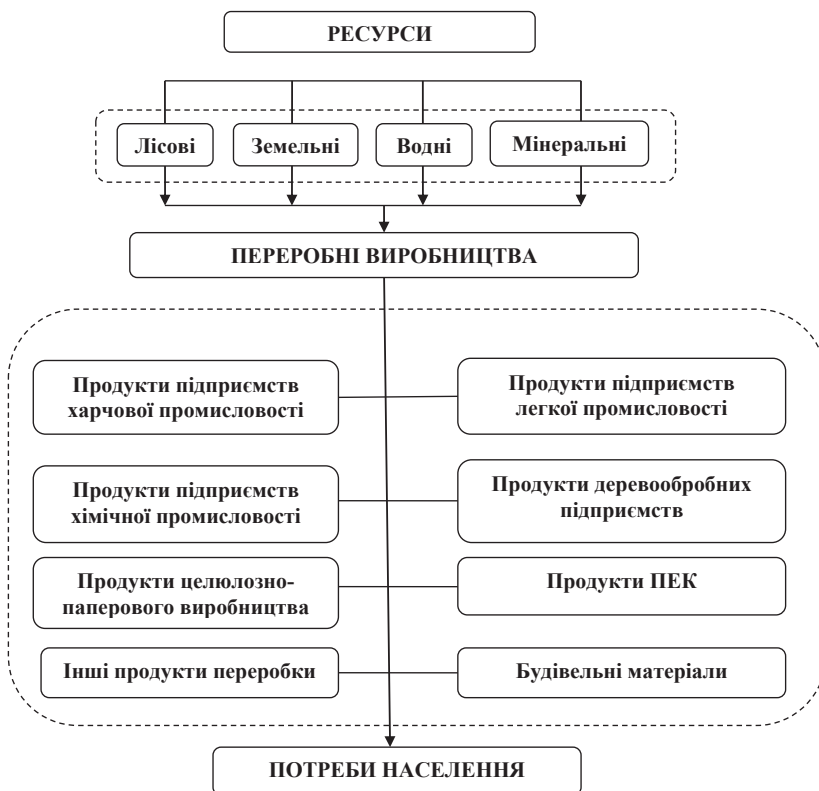

Рис. 1. Роль переробних виробництв на базі місцевих природно-ресурсних комплексів

– експортування на зовнішній та внутрішній ринки продукції вже в обробленому вигляді, тобто готові вироби чи комплектуючі за значно вищою ціною (доданою вартістю);

– зниження витрат на транспортування сировини; оптимізація логістичної діяльності, оскільки в багатьох переробних галузях можна використовувати різну сировину для виробництва продуктів споживання;

– поліпшення економічного стану області за рахунок фінансових надходжень у місцевий та державний бюджети (податки від діяльності промислових переробних підприємств, інвестиції в їх розвиток);

– задоволення потреб населення у необхідних товарах (їжі, одязі, лікарсько-фармацевтичних препаратах, меблях, предметах побуту, паливних матеріалах, будівельних матеріалах і т. д.);

– залучення місцевого населення до праці на переробних підприємствах, що знизить рівень безробіття в регіоні та підвищить його соціальне становище;

– сприятиме розвитку інноваційної діяльності та науково-технічного прогресу в переробній сфері;

– фактично сприятиме безвідходному виробництву та поліпшенню загального екологічного стану регіону тощо.

Розвиток переробних галузей має орієнтуватися на підтримання балансу між сировинною базою та потужностями промисловості, а також між обсягами виробництва кінцевої продукції та можливостями її реалізації. Неузгодженість в обсягах сировинних ресурсів і розмірах виробничої потужності призводить до порушення ритму роботи, надмірного продовження чи скорочення тривалості виробничого періоду, недовикористання виробничих потужностей, нерациональних перевезень сировини і продукції [1].

Таблиця 1

Виробництво основних видів промислової продукції за 2011–2015 рр.

Переробна промисловість	Роки					Темпи росту (спаду), %
	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2011
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене, тис. т	0,7	0,6	1,1	0,8	0,5	-28,6
М'ясо свиней свіже чи охолоджене, тис. т	5,0	3,7	5,1	6,1	9,1	82,0
М'ясо великої рогатої худоби заморожене, тис. т	1,5	0,9	... ¹	3,4	0,6	-60,0
М'ясо свійської птиці свіже чи охолоджене, тис. т	... ¹	38,4	50,5	58,4	59,2	-
Вироби ковбасні, тис. т	16,1	15,9	13,6	13,3	10,6	-34,2
Соки фруктові та овочеві (крім сумішей), тис. т	0,9	0,9	0,6	0,7	1,1	22,2
Масло вершкове, тис. т	... ¹	... ¹	0,4	1,9	1,1	-
Борошно, тис. т	40,7	33,3	34,2	27,0	32,8	-19,4
Крупи, тис. т	0,9	1,5	1,7	2,3	... ¹	-
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, тис. т	39,4	37,3	34,2	33,6	31,3	-20,6
Печиво солодке і вафлі, тис. т	1,5	2,0	1,8	1,8	1,5	-
Вироби макаронні, локшина та вироби борошняні подібні, тис. т	5,6	3,0	2,6	... ¹	4,8	-14,3
Цукор білий кристалічний, тис. т:	256,5	93,2	58,4	83,7	63,6	-75,2
у тому числі буряковий	95,0	93,2	58,4	83,7	63,6	-33,1
Води мінеральні та газовані, непідсоложені, тис. дал	... ¹	... ¹	217,8	252,5	176,5	-
Деревина, уздовж розпиляна чи розколота, розділена на частини чи лущена, завтовшки більше 6 мм; шпали з деревини для залізничних чи трамвайних колій, непросочені, тис. м ³	176,4	184,0	196,5	181,1	207,5	17,6
Цегла невогнетривка керамічна будівельна (крім виробів із борошна кам'яного кремнеземистого чи ґрунтів діатомітових), тис. м ³	74,1	56,6	46,8	62,5	57,7	-22,1
Елементи конструкцій збірні для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного, тис. т	57,9	46,5	48,8	59,3	65,5	13,1
Води мінеральні та газовані, непідсоложені, тис. дал	... ¹	... ¹	217,8	252,5	176,5	-
Деревина, уздовж розпиляна чи розколота, розділена на частини чи лущена, завтовшки більше 6 мм; шпали з деревини для залізничних чи трамвайних колій, непросочені, тис. м ³	176,4	184,0	196,5	181,1	207,5	17,6
Цегла невогнетривка керамічна будівельна (крім виробів з борошна кам'яного кремнеземистого чи ґрунтів діатомітових), тис. м ³	74,1	56,6	46,8	62,5	57,7	-22,1
Елементи конструкцій збірні для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного, тис. т	57,9	46,5	48,8	59,3	65,5	13,1
Меблі для офісів і підприємств торгівлі, тис. шт.	138,7	178,4	217,9	263,9	214,0	54,3
Меблі для спалень, їдальень і віталень дерев'яні, тис. шт.	673,1	555,3	573,2	392,2	419,8	-37,6

¹ Інформацію вилучено для забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації.

Примітка. Інформація щодо виробництва продукції з 2011 року надана за Номенклатурою продукції промисловості (НПП), яка базується на Статистичній класифікації продукції за видами економічної діяльності Європейського Союзу (CPA, 2008) та Переліку продуктів для європейської статистики виробництва (PRODCOM).

Джерело: складено за [2]

Рис. 2. Структура виробництва продукції переробної промисловості Волинської області

Спираючись на статистичні дані, проаналізуємо динаміку виробництва основних видів продукції за останні роки (табл. 1).

Спираючись на дані поданої таблиці, ми не спостерігаємо стрімкого нарощування обсягів виробництва промислової продукції у Волинській області. Так, дуже помітними впродовж 2011–2015 рр. є спади у виробництві м'яса великої рогатої худоби (свіжого чи охолодженого – на 28,6%, замороженого – на 60,0%), ковбасних виробів (на 34,2%), борошна, хлібобулочних та макаронних виробів (на 19,4%, 20,6%, 14,3% відповідно), цукру (на 75,2%), цегли невогнетривкої керамічної (на 22,1%), побутових меблів (на 37,6%).

Однак помітним є збільшення обсягів виробництва м'яса свиней (на 82,0%), свійської птиці, соків (на 22,2%), деревини, що пройшла первинну обробку (на 17,6%), елементів конструкцій із цементу, бетону чи каменю (на 13,1%); меблів для офісів і підприємств торгівлі (на 54,3%).

Ми бачимо, що у Волинській області переважають переробні підприємства, що належать до аграрної, харчової, деревообробної та будівельної промисловості. Згідно з даними Державної служби статистики України, обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу переробної сфери даного регіону станом на квітень 2017 р. становив 6 518 484,0 тис. грн., тобто 72,8% від загального обсягу реалізації промислової продукції [2].

Розглянемо детальніше структуру обсягів реалізованої продукції переробної промисловості (рис. 2).

Як бачимо, у структурі виробництва продукції переробної

промисловості переважає продукція харчової (31%), машинобудівної (28%) та деревообробної (22%) промисловості.

Проте ми вважаємо, що переробна промисловість нашої області не працює на повну потужність та не є досить розвинутою. Багато добувних підприємств (наприклад, паливно-енергетичного комплексу та лісопереробної сфери) продають свою продукцію (зокрема, сировину) іншим регіонам країни для подальшої переробки або транспортують через кордон у сусідні держави.

На Волині фактично відсутні підприємства з переробки олійних культур (соняшника, кукурудзи, ріпаку тощо), хоча споживання олійних культур у світі має тенденцію до зростання [3].

Як свідчать статистичні дані, світове виробництво рослинних олій за останні п'ять сезонів зросло на 25%, водночас збільшення обсягів зерна становило лише 8% [5].

Волинь кліматично сприятлива для вирощування овочів, фруктів, ягід, проте на території області існує дуже низька концентрація підприємств, що спеціалізуються на виробництві плодоовочевої консервної продукції (близько 1%).

На нашу думку, основними проблемами розвитку переробних виробництв на базі місцевих природно-ресурсних комплексів є:

- недостатнє інвестування коштів у переробні підприємства;
- низька інноваційна активність переробних підприємств;
- фінансування інноваційної діяльності здійснюється переробними підприємствами, головним чином, за рахунок власних коштів;
- диспропорції між сировинними ресурсами та виробничими потужностями;

– застаріла матеріально-технічна база виробництва, що потребує термінового технічного переоснащення та впровадження нових технологій у переробних галузях;

– відсутність єдиної системи державного регулювання в переробній промисловості тощо.

Висновки. Таким чином, основними напрямками підвищення ефективності роботи переробних галузей є реконструкція матеріально-технічної бази на основі науково-технічного прогресу, вдосконалення економічних відносин між виробниками сільськогосподарської сировини та її переробниками, підвищення якості продукції [4, с. 20].

Ми вважаємо, що основною проблемою розвитку переробних виробництв на базі місцевих природно-ресурсних комплексів є недостатнє фінансування як із боку держави, так і з боку органів місцевого самоврядування.

Ураховуючи вищесказане, можна зробити висновок, що виникає необхідність удосконалення системи стимулювання розвитку переробних виробництв на національному та регіональному рівнях на основі відповідних механізмів та інструментів.

Література:

1. Даніалі П. Стан розвитку підприємств переробної галузі в регіональному аспекті: дослідження Київського регіону / П. Даніалі // Економіка промисловості. – 2012. – № 3–4. – С. 59–60.
2. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.
3. Маслак О. Нові олійні рекорди / О. Маслак // Пропозиція. 2012. – № 6. – С. 36–40.
4. Ситник В.П. Трансформація АПК України в ринкові умови / В.П. Ситник. – К. : ІАЕ, 2002. – 518 с.
5. Фаїзов А.В. Олієжировий комплекс: проблеми і фактори розвитку / А.В. Фаїзов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.

Шубалий А.М., Косинский П.Н. Современное состояние и проблемы развития перерабатывающих производств на базе местных природно-ресурсных комплексов

Аннотация. В статье раскрыты роль и задачи перерабатывающих производств на базе местных природно-ресурсных комплексов, важность их развития. Осуществлен анализ деятельности перерабатывающей промышленности Волынской области за последние годы на основе официально опубликованных статис-

тических данных. Проведен анализ структуры перерабатывающей промышленности Волынской области, на основе которого определено, что приоритетными отраслями экономической деятельности является пищевая промышленность, машиностроение и деревообрабатывающая промышленность. Установлено, что перерабатывающая промышленность области не работает на полную мощность и не является достаточно развитой. Выявлены проблемы развития перерабатывающих производств на базе местных природно-ресурсных комплексов, основной из которых является недостаточные капиталовложения как со стороны государства, так и со стороны органов местного самоуправления.

Ключевые слова: природные ресурсы, природно-ресурсные комплексы, перерабатывающие производства, перерабатывающие предприятия, промышленная продукция, промышленность, перерабатывающая промышленность.

Shubalyi O.M., Kosinskyi P.M. Current state and problems of development of processing plants based on local natural resources complexes

Summary. This article describes the role and tasks of processing industries on the basis of local natural resource complexes, due to the importance of their development. An analysis of the activity of the manufacturing industry of the Volyn region in recent years is carried out on the basis of officially published statistical data. In the course of the study, the analysis of the structure of the processing industry of the Volyn region is conducted, on the basis of which it is determined that the priority branches of economic activity are the food industry, machine building, and wood-working industry. It is also established that the processing industry in our region does not work at full capacity and is not sufficiently developed. The problems of development of processing industries on the basis of local natural resource complexes are revealed. The main one is the lack of investment, both from the side of the state and the side of local self-government. Therefore, we can conclude that there is a need to improve the system of stimulating the development of processing industries at the national and regional levels, based on appropriate mechanisms and tools.

Keywords: natural resources, natural resource complexes, processing manufacturing, processing enterprises, industrial products, industry, processing industry.